
глибоке переконання «сьогоднішні жінки – амазонки. Їм до смаку мужчина-агресор. А не підкаблучник», що намагається зруйнувати стереотип сприйняття Шерифом представниць прекрасної статі як ангелів, потверджуючи переконання «жінки повинні убивати слабких чоловіків, щоб не загинула цивілізація» [4].

Циклічність ігрових ситуацій щоразу моделює сюжет у напрямку до фіналу, котрий повинен спровокувати емоційно-психологічний вибух у його учасників, покликаний вивільнити їхні підсвідомі страхи. У сюжетах п'єс Т. Іващенко «Спалюємо сміття» та Н. Ворожбит «Раба хвоста, або сон в салаті Олів'є» та В. Діброва «Рукавичка» психологічні ігри постають як одна з форм брехні – модельованої ілюзії, націленої на благо людини.

Список використаних джерел

1. Ворожбит Н. Раба хвоста, або сон в салаті Олів'є [Електронний ресурс] / Н. Ворожбит. – Режим доступу : http://teatron.my1.ru/index/avtory_pes_na_v.
2. Діброва В. Рукавичка // Діброва В. Довкола столу : п'єси / Володимир Діброва. – К. : Факт, 2005. – С. 195-292.
3. Енциклопедія символів. – БМВ, 1991. – 563 с.
4. Іващенко Т. Спалюємо сміття [Електронний ресурс] / Т. Іващенко : драма. – Режим доступу: <http://kurbas.org.ua/dramlab>.
5. Танюк О. Мадам і Єва / Оксана Танюк // Архів автора.
6. Шева Лія. Протоколи рибного дня. Роман / Лія Шева.– Львів: Кальварія, 2005.– 240 с.

The author investigates psychological games as imitation of life in the plots of modern Ukrainian dramaturgy, analyzes it in the context of national culture as simulacrum (wish of something real). The article scrutinizes plays V. Dibrova «Glove», T. Ivaschenko «Empty trash», N. Vorozhbyt «&&&&Dream in Oliv'e salad».

Key words: plot, psychological game, simulacrum, lie.

УДК 821.161.2-222Н.Г.09

Н. В. Козачук

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО У ЖАРТІ «ЗА ІДЕЮ» Н.Г.

У статті розглядаються засоби творення комічного у жарті «За ідею» Н.Г. Хоча твір відображає події громадянської війни, але драматург знаходить можливість у гумористичній формі розкрити вади українців: розрізненість, прагнення влади, намагання виправдатись служінням ідеї. Для цього використовує різні форми комічного: гумор, сатиру, іронію, шарж.

Ключові слова: комічне, гумор, сатира, іронія, шарж.

Сьогодні багато літературознавців намагаються відобразити складний розвиток української драматургії початку ХХ століття. Вперше це намагалась зробити Н. Кузякіна, праці якої не втратили актуальності, свідченням чого є особлива увага до її творчості і перевидання найважливіших праць [9; 10]. Цій проблемі присвячені монографії Л. Демської-Будзуляк [2], В. Гуменюка [3, 4], М. Кудрявцева [8], Л. Мороз [11], Р. Пархомика [14], В. Працьовитого [15], С. Хороба [16]. Але у більшості досліджень звертається увага на видатні постаті – І. Франка, Лесі Українки, В. Винниченка, О. Олесь, С. Черкасенка, Г. Хоткевича. Творчість цих драматургів розглядаються в підручниках з історії української літератури, як радянських [6], так і сучасних [5; 12], хоча змінено акценти, часто оцінка певних текстів змінилась на діаметрально протилежну. Але поза увагою опинилася величезна когорта драматургів, творчість котрих не була поцінована сучасниками, невідомими їх твори залишаються й нині.

Довгий час в українській літературі події громадянської війни відображалися у трагічному ракурсі, особливо у соцреалістичних творах. Але було б не справедливо замовчувати існування відмінних текстів, де автори сатирично показують проблеми українців на прикладі трагічних подій братовбивчої війни, як це робить В. Підмогильний в оповіданні «Гайдамака». Подібне трактування бачимо і в драматургії, прикладом чого може бути жарт «За ідею» автора, котрий підписався криптонімом Н.Г., зазначивши у кінці тексту, що створений цей твір «під копами технічної школи в час переховування від большевиків» 1920 р. у Кам'янці-Подільському.

Метою нашого дослідження є аналіз засобів творення комічного у жарті «За ідею» Н.Г. Цей твір, як і багато інших тогочасних драм, довго знаходився у спецфондах, а тому не був помічений критиками. Зрозуміло, що про художню довершеність тексту говорити важко, адже він надто своєрідний і новаторський. За словником О. Дея не можна однозначно встановити авторство, хоча подібний криптонім використовували 5 письменників [1, с. 260]. Та, на нашу думку, жоден з них не міг бути автором. Цілком імовірно, що це єдина п'єса письменника, котрий емігрував за кордон, де твір і був опублікований.

Засоби творення комічного найбільше виявляються у мові персонажів. Так, у репліці начальника штабу іронічно оспівана горілка, що стає символом забезпеченості при колишній владі: «Чудова! Старим режимом, як квіточками, пахне!» [13, с. 5].

Гумористичний колорит вносить у твір центон – рядки з «Енеїди» І. Котляревського, якими отаман прагне показати свою подібність до головного героя: «Еней, матню в кулак зібравши (показує як), І не до соли примовлявши, Садив завзято гоцака» [13, с. 43], замість оригіналу: «Еней, матню в кулак прибравши І не до соли примовлявши, Садив крутенько гайдуга» [7, с. 43]. Відмінність у тексті можна пояснити не бажанням надати іншого колориту, а відсутністю першоджерела під руками, переданням цитати по пам'яті.

У комедії найбільше критикуються партії. Отаман соціалістів-самостійників жодного разу не був на партійних зборах, тому боїться, щоб не вигнали зовсім, але начальник штабу його заспокоює: «Хто ж з партії викидає? Ха, ха, ха! Наївна ви людино!» [13, с. 6]. Далі він коротко викладає основні положення діяльності партії: «Наше діло військово; програми тільки для резолюцій, а для діла потрібні не програми, а погроми. Це раз. А друге, ви ж записалися не до якоїсь там соціалістичної партії, що все мусить робити з дозволу громадського, а до самостійників. А раз так, то маєте право все робити самостійно. І на всякі там контролі наплювати!» [13, с. 6]. Гумористичне зіставлення паронімів «програми-погроми» показує, що ці поняття легко замінюють вожді.

Походження курінного отамана письменник розкриває через його примітивність і простакуватість, бажання виділитись з-поміж інших: «Що я був до того? Прапор? Шмендриків Ковалів Хведько? А тепер – пан курінний отаман! До себе. Розумієш, Хведьку: пан курінний отаман! Правда, трохи на «куриний» скидається, але нічого: за цей бій, може, вже й полковником призначать. Та ні, не хочу. Полковник – занадто по-вуличному. Всім відома назва, а то: о-та-ман! Тут, брат, у самому слові чується щось поважне. О-та-ман!» [13, с. 4]. Усі його прагнення зводяться до покращення матеріального становища, недаремно він згадує про хуторець, що його здобув. Прикладом і водночас виправданням для нього є запорожці, що теж примножували своє добро. Але найголовнішим гаслом стає ідея: «Хто за ідею життя покладе, той у рай безперечно зразу йде» [13, с. 7], реальні дії самостійників розкриваються у словах: «Треба тільки виразніше показати, що ми за ідею самостійної України життя своє кладемо. Большевиків побільше бити, Жидів громити» [13, с. 7].

Подібні трактування боротьби «за ідею» бачимо і в більшовиків, гаслом яких звучать слова: «Більше тільки ріж гайдамаків та всяких контрреволюціонерів» [13, с. 11]. Вони також відчують роздвоєння душі, сумніви щодо правильності власних дій. Та поступово виробляють план: «Нема грошей – конфіскуй, нема хати – реквізуй, нема панни – арештуй» [13, с. 8]. Але це тільки зовні усе так зрозуміло й легко. Розмірковуючи над життям, політком доходять до невтішного висновку: «всіх не перестріляєш». [13, с. 8]. Розбіжність між документами і дійсністю, радянська система подвійних стандартів розкривається у словах голпарткома: «Кожен декрет має свій секрет: пишеться «геть війну», а вимовляється «гей, на війну»; пишеться «самопереділення», а вимовляється «приділення» і т. д.» [13, с. 9].

По-сучасному звучить виправдання голпарткома про обмеженість бідних, інтереси яких мають враховувати партійні лідери: «Селяни й робітники до влади ще не здатні, тому мусить правити комуністична партія, а що й комуністична партія в цілому до влади не здатна, то правлять лише провідники її. Розумієш? Фактично ми боре-мося не за владу робітників і селян, а лише за ідею такої влади» [13, с. 9].

У щирій розмові два більшовики скидають свої маски і відверто тлумачать ідею свого панування: «Мусять указ прощати. Не розуміє тупорилий селянин комунізму, обдури його селянською владою, й тобі проститься все, бо за ідею ти змагаєшся. Не хоче хахол, бісова печінка, слухать Москви, шахрай його самоопреділенням» [13, с. 11]. Автор сатирично змальовує комуністів, підкреслюючи, що мріють вони про рай, але ближчими є до сатани, недаремно його згадують у розмові «сам Люципер нічого не вдіє» [13, с. 10].

У другій картині комедії письменник передає сон політком, котрий потрапляє у потойбічний світ, опис якого нагадує пекло і рай, змальовані в «Енеїди» І. Котляревського, про що свідчить авторський підзаголовок «сюжет позичений». Схожість ця полягає саме в українському трактуванні. Письменник витворює досить типовий образ Святого Петра, котрий стереже ворота до раю, але наділяє його рисами ідеального українця: щирістю, справедливістю, невідкупністю. Створивши розкішний райський сад, що нагадує український хутір (символічною деталлю є біла брама й ослін для перепочинку від важких господарських справ), Святий Петро переймається тим, як живуть люди на землі: «Зчинили на землі колотнечу. Б'ють одне одного без міри, й усі до раю пруться. І ті, що б'ють, і ті, що їх побили. За ідею, бач голови поклали, так дай їм місце в раю!» [13, с. 12]. Та найбільше обурює його, що ці порядки намагаються перенести на небо: «Раніш кожне знало, куди йому дорога. Даремне в рай не пхалось. Кому в рай судилось, той побожно стукав сюди. Зо страхом Божим. А тепер... Тьху! Як Жиди на ярмарок. Продасть що, чи ні, а суне, гелготить і навколо себе скрізь смітить!» [13, с. 12]. Сам же святий приймає радо тільки світлі душі, котрі по хмарах, як по східцях стиха приходять до білої райської брами. Українізований святий зізнається: «Від того часу, як укупі з Антонієм Печерським я рай цей засадив, перейшов я зовсім на українство, і про зв'язок свій з Палестиною забув» [13, с. 25].

Поруч із раєм біля печери чатує на темні душі Куций. Цей кумедний образ, що підстерігає свої жертви із граблями у лапах, якими відразу лупить жертви, більше нагадує трактування демонічної істоти О. Стороженка, ніж народних переказів. Куций підслуховує несмілі виправдання прохачів до раю і по-своєму коментує їх, демонструючи власну обізнаність із тогочасною політикою: «Що за шахрайство! Це вам не УНР, де може всяк безкарно робити, що захоче. Вам шлях до мене!» [13, с. 15]. Але повноваження його обмежені – він боїться сили і відскакує від грізного отамана, котрий першим потрапляє під ворота раю. Саме сатирична сцена розмови Хведора Шмендрика зі Святим Петром є однією із найяскравіших у комедії. Ремарки не просто доповнюють образ, а ро-

---

блять його яскравою карикатурою на людину, котра завжди ладна використати становище для досягнення мети і свято переконана у своїй правоті.

Отаман, не зважаючи на Куцога, підходить до брами, обсмикується, бере голову за оселедець, скидає з плечей і догідливо гуркає нею у браму.

Голос св. Петра. А хто там?

Отаман, наклавши голову і ставши струнко. Курінний отаман, 1-го полку 4 запорізької дивізії – Хведір Шмендрик.

Голос св. Петра. А в якій справі?

Отаман. Та вам уже, пане райський ключарю, мабуть, архангели про все доповіли. Зв'язок у них не то, що в нашому штабі.

Голос св. Петра. Ні, нічого не казали. Кажі, чого бажаєш!

Отаман. Звичайно чого! Трохи раю скуштувати. Баби за ним аж сплять. Так чому б козакові тут не побувати?

Голос св. Петра. За що ж ти хочеш до раю?

Отаман. Як за що? Скидає голову й теліпає нею за оселедець. А оце що? Кавун? Тож більшаки мені її зрубали. За самостійну Україну. Як бачиш, за ідею я поліг. Ну, а раз за ідею, то куди ж мені йти?

Голос св. Петра. Ага, ну так посидь там трохи коло брами.

Отаман. Що таке?

Голос св. Петра. Посидь, кажу, там трохи коло брами.

Отаман, невдоволено відходить. От тобі й маєш! Як якусь там співачку, то враз пустив, хоча старий, а поважну людину – посидь, каже. Немає, бачу, й тут ладу. Бабам, як у штабі, перевага. Це ж зневага військового стану! *Кладе голову на землю й сідає на неї, як на пеньок* [13, с. 15].

Прямота й примітивність отамана проявляються у його обуренні щодо ігнорування його особою у раю: «Відколи голову мені відрубано, мабуть геть уже засмерділась, а телеграми й досі тут про це нема. Атестату на довольствіє навіть не прислали» [13, с. 16].

Не менш комічним образом виступає чиновник із міністерства, представник партії соціалістів-федералістів. Сам герой відразу виправдовується перед ключником раю: «Це я... такий собі, знаєте, есеф! Ес-еф! Така, бачите, святий отчику, на Вкраїні партія існує. Власне, не партія, а так собі безпартійна інтелігенція, зовсім таки безпартійна. Молитовники складає. Соціалістами-федералістами прозивається. Соціалістами через те, що землю хочемо у власність за викуп, а федералістами – від слова федер – перо. Всі ми, бачте, писаки. Добрі писаки. Федер маємо в руках і пишемо все про самостійність України» [13, с. 16]. Далі письменник використовує літоту й іронію, підкреслюючи мізерність такої партії: «Наша партія невелика, так усі в однім авті сиділи...» [13, с. 17]. Образ чиновника можна трактувати як шарж: він так запрацював у міністерстві, складаючи відомості на платню, що тільки під воротами раю знаходить трохи час, щоб здійснити місію власного життя – завершити законопроект про самоврядування. З повагою і прихованою заздрістю його сприймає, як начальника, що тямить у паперах і самостійник: «Про вас, тут, може, вже і знають. Міністрам узагалі більш поваги, ніж військовим» [13, с. 16]. Хоча сам соціаліст-федераліст не такий терпимий до представників інших політичних партій: побачивши соціал-революціонера, готовий шукати іншого, закордонного раю, бо не хоче поруч з ним знаходитись.

Не менш заклопотаний власними справами змальований соціаліст-революціонер, котрого розстріляли московські більшовики. Він, як і інші політики, обурений зневагою до нього Святого Петра, і вимагає пропустити відразу до Христа: «Мені немає чого тут часу дурно гаяти. Я мушу якнайшвидше інформації Христові подати, що його ідеї соціалізму московські більшаки нанівець повертають» [13, с. 19]. Не дїждавшись належної уваги, роздратований товариством «буржуазних прихвостнів», соціал-революціонер вирішує повернутися на землю, де почувався потрібнішим: «може, ще якесь засідання відбуду» [13, с. 19].

Сатиричний образ соціал-демократа розкривається через неприхований інтерес героя до «Капіталу» К. Маркса, він читає цю працю із величезним захопленням, ще й голосно повторює політичні терміни. Цим драгує не лише політиків, а й чорта, котрий уже не хоче забирати соціал-демократа до пекла: «Ця маруда все пекло засмітить своєю піснотою» [13, с. 20]. У щирому зізнанні Святому Петру цей герой стає водночас і комічним, і трагічним: «Щоб швидше підігнати правдиву революцію, треба було допомогти закінченню капіталізації, й ми допомагали. Вибрали свого головного отамана і вкупі з ним допомагали капіталістам України концентруватись. Невідомий народ не зрозумів необхідности цього історичного процесу і, внаслідок реального відношення сил, яке склалось не на нашу користь, ми мусіли покинути Київ та перебраться у вагони, в яких їздили і їздили аж доти, доки не послабли на геморой та інші революційні хвороби, від яких і Богу душу віддали» [13, с. 21]. Засилля політичною термінологією робить персонаж в очах читача політичною маріонеткою, адже більшість термінів він навряд чи розуміє, а швидше вживає їх механічно, щоб надати мовленню більшої переконливості та справити враження освіченого політичного діяча.

Подібними прохачами до раю виступають меншовик, що боровся за соціалізм, денікінець, котрий «бився за ідею єдиної неделимої Росії» [13, с. 27], жидівський соціаліст. Останній взагалі вважає, що у нього тут повинні бути пільги: «Я жид. А цього досить, щоб у рай попасти. Усі мене товчуть, як Гамана» [13, с. 24]. До Святого Петра він звертається, як до свого земляка, котрий просто зобов'язаний ставитись до нього з поблажками: «Ну,

хиба ж я не знаю, хто ви? Ви ж наших, та ще й з рибалок» [13, с. 25]. Автор з гумором змальовує цього героя, що у компанії з іншими представниками залишається не поміченим, а через те не має на що жалітися, не може нарікати на життя, що стало для нього сенсом існування: «Ніхто мене навіть не торкне. Коли і в раю так буде, то я не знаю, який смак у такому житті» [13, с. 27]. Отже, мова персонажів передає особливості їх характеру та ідеї.

Ще одна комічна ситуація – це спроба бунту під воротами раю. Очолює цей стихійний виступ найбільш запальний більшовик – політком. Його промова свідчить про обмеженість і примітивність мислення: «Товариші! Доки ми будемо це терпіти? Вони там позапіралися та тріщать райські яблука, а ми мусимо з голоду зубами клацати? Геть буржуазію! Нехай живе пролетарський рай! Ще одне зусилля, й рай буде наш! Натиснімо плечем! Товариші, за мною!» [13, с. 26]. Але на допомогу йому не приходять жоден герой. Кожен знаходить виправдання, що також розкриває їхні натури.

С.-ф. перелякано. О, Господи, як у нього язик повертається! Таке місце!

Отаман. Дурний би я був, допомагати йому лізти в рай. Доволі на землі з ним бився!

С.-д. Реальне відношення сил не на нашому боці, а тому силкування були б даремні.

Меншевик. Раз усе неорганізоване, то з чим же лізти?

Жид. соціаліст. Досить того, що на землі всі мене били [13, с. 26].

Така ситуація є типовою для українців, у котрих віддавна існує проблема єдності. Кожен політик дбає про себе, а не про людей, у будь-якій ситуації вбачає підступ ворогів і бажання самому скористатися привілеями.

Анекдотичною є розв'язка суперечки під воротами раю. Саме бажання палити об'єднує таких різних за переконаннями персонажів. Але отаман забув люльку на землі, політком має папір, та не взяв тютюну. Домовитись між собою вони не можуть через протилежність поглядів і давню ворожнечу. Допомагає у цій ситуації вдатний до гешефтів єврей. Несподівано усі стихають і починають співати українські пісні про Україну, про війну, про згоду в сімействі. Це зворушує навіть Святого Петра, що з сумом констатує: «Ех, ви, діти, діти! Чому ж ви там на землі не співали отак в одно!» [13, с. 31]. Справжньою заслугою, вважає письменник, було б не загинути за ідею, а жити задля ідеї і в ім'я ідеї: «Велика річ жити з людьми по-людському, навчити людей бути людьми. Це найвища ідея людського життя» [13, с. 31]. Тому вкінці Святий Петро проганяє усіх на землю, бо до раю герої ще не доросли.

Сон допомагає політкому вчинити великодушно і по-християнському – випустити усіх полонених: «Доволі крові й бійки. Хоч ідея і свята річ, але дурнем бути, як я бачу, і для ідеї, забагато» [13, с. 26].

Отже, найбільш комічною є спроба кожного з героїв потрапити до раю. Повторення цієї ситуації дає можливість автору розкрити характери персонажів, показати їх звички і вади. Об'єднує усіх уміння жалітися і бажання викликати співчуття. Як бачимо, жоден з борців за нове життя не зміг цього здійснити, в той час, як простий учитель, що натерпівся нестатків на землі, виховував молодь, був радо прийнятий Святим Петром.

Можемо зробити висновок, що письменник використовує різні форми комічного: гумор, сатиру, іронію, шарж. Це робить твір легким для сприйняття, підкреслює одну з важливих негативних рис людей – намагання добре жити, користуватись усіма благами та привілеями на землі, виправдовуючись високими ідеями – боротьбою за краще життя для свого народу. Твір актуальний і злободенний, адже нагадає нинішню політичну ситуацію. У перспективі цікавою видається можливість вивчення його у контексті інтертекстуальних відношень, а також у порівнянні з іншими одноактними п'єсами того часу.

Список використаних джерел

1. Дей О. Словник українських псевдонімів і криптонімів (XV – XX ст.) / О. Дей. – К.: Наук. думка, 1969. – 558 с.
2. Демська-Будзуляк Л. Драма свободи в модернізмі: Пророчі голоси драматургії Лесі Українки: Монографія / Леся Демська-Будзуляк. – К.: Академвидав, 2009. – 184 с.
3. Гуменюк В. Сила краси: Проблеми поетики драматургії Володимира Винниченка / Віктор Гуменюк. – Сімферополь: Таврія, 2001. – 339 с.
4. Гуменюк В. Шлях до «Одержимої». Творче становлення Лесі Українки-драматурга / Віктор Гуменюк. – Сімферополь: Таврія, 2002. – 232 с.
5. Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. – Кн. 1.: 1910 – 1930-ті роки / За ред. В.Г. Дончика. – К.: Либідь, 1993. – 784 с.
6. Історія української радянської літератури / Академія наук УРСР, Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка. – К.: Наук. думка, 1964. – 863 с.
7. Котляревський І. Поетичні твори, драматичні твори, листи / Іван Котляревський. – К.: Наук. думка, 1982. – 318 с. – (Бібліотека української літератури).
8. Кудрявцев М. Драма ідей в українській новітній літературі ХХ ст. / М. Кудрявцев. – Кам'янець-Подільський: Oium, 1997. – 272 с.
9. Кузякіна Н. Автопортрет, інтерв'ю, публікації різних літ, історія їх рецепції, memoria / Наталя Кузякіна; упор., вст. ст. В.П.Саєнко. – Дрогобич: Видавничка фірма «Відродження», 2010. – 574 с.
10. Кузякіна Н. Траєкторії долі / Наталя Кузякіна. – К.: Темпора, 2010. – 640 с.
11. Мороз Л. «Сто рівноцінних прав»: Парадокси драматургії В.Винниченка / Л.З. Мороз. – К.: Віпол, 1994. – 207 с.

-
12. Наєнко М. Художня література України: Від міфів до модерної реальності / Михайло Наєнко. – К.: ВЦ «Просвіта», 2008. – 1063 с.
  13. Н.Г. За ідею: Жарт в одній дії і трьох картинах (сюжет позичений) / Н.Г. – Прага-Берлін: Нова Україна, 1923. – 32 с.
  14. Пархомик Р. По дорозі в казку українського модернізму / Р.Я. Пархомик. – Запоріжжя: Дике Поле, 1996. – 128 с.
  15. Працьовитий В. Національний характер в українській драматургії 20-х – початку 30-х років ХХ століття / Володимир Працьовитий. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 300 с.
  16. Хороб С. Українська модерна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття (Неоромантизм, символізм, експресіонізм) / Степан Хороб. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 413 с.

The article examines the means employed to create the comic in the comedy «All for the Idea» by N.G. This work of literature, though reflecting the Civil War events, humorously reveals the shortcomings of the Ukrainians: disconnectedness, craving for power, seeing the service to the idea as condonation. With this as an aim, the author resorts to the various form of comic: humor, satire, irony and grotesque.

Key words: humor, satire, irony, grotesque.

УДК 811.161 2'373.23

А. М. Лобода

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ В ГЕМЕРОНІМАХ

У статті проаналізовані особливості процесу номінації в засобах масової інформації. Увага акцентується на умовних, символічних і ономастичних гемеронімах.

Ключові слова: номінація, засоби масової інформації, гемеронім, номінативні особливості.

Інформація завжди впливала на оновлення, зміну застарілих систем, обумовлюючи пошук нових підходів та рішень. Спочатку інформація поширювалася усно, з виникненням писемності – письмово, друкарства – друкованими засобами. Це дало змогу зберігати і передавати певні відомості з покоління в покоління. Мовні засоби передачі інформації – усні, письмові, друковані, ніколи не втрачали свого значення. За даними ЮНЕСКО, на початку 90-х років ХХ ст. «у світі видавалося понад 8 тисяч щоденних газет загальним тиражем понад півмільярда примірників» [5, с. 231].

У ХІХ ст. настала епоха технічних засобів передачі інформації. Вплив інформаційних потоків на всі суспільні процеси кардинально змінився. В середині 90-х років ХХ ст. в Україні стрімко зростає кількість засобів масової інформації (ЗМІ).

Засоби масової інформації – це система, що охоплює періодичні друковані видання, радіо-, теле-, відеопередач, інші форми періодичного поширення масової інформації.

Згідно із законодавством України, друкованими засобами масової інформації є періодичні друковані видання (преса) – газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем; аудіовізуальними засобами масової інформації є: інформації радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис.

Мета нашої статті – дослідити особливості процесу номінації в засобах масової інформації, а саме – в гемеронімах.

Процес номінації набув особливого розвитку, адже щодня з'являються нові об'єкти, які потребують власних назв. Тому утворення простих одиниць лексичної системи називається номінацією.

Н. Подольська під номінацією розуміє «називання, найменування, присвоєння імені, процес найменування» [4, с. 87].

Подібним, але значно розширеним є визначення О. Тараненка. Дослідник зауважує, що «номінація (лат. *nominatio* – називання, найменування, від *nominare* – називати) – (1) творення і надання назв (та інших мовних позначень) пізнаним і вичленуваним фрагментам дійсності, тобто встановлення відношень позначального і позначуваного між певною мовною одиницею і відповідним предметом (явищем, ознакою і т. ін.); (2) результат цього процесу, тобто сама назва; (3) називання як використання вже готових найменувань у процесі мовленнєвих актів» [7, с. 385].

Проблема номінації, яка викликає чимало суперечливих думок, цікавить багатьох учених (М. Рут, Г. Хмару, М. Голомідову, О. Тараненку, Д. Бучку, Є. Карпіловську, О. Кубрякову, О. Стишову).

О.Кубрякова зауважує: «щоб бути одиницею номінації, потрібно виділяти об'єкт домінування як окрему сутність, здійснювати номінативну функцію, тобто репрезентувати виділений в акті номінації об'єкт засобами мови і замінювати далі цей об'єкт його ім'ям у мовній діяльності» [1, с. 38].

Номінацію варто поділяти на виражену і невиражену, на одно- і кількаслівну (просту і розчленовану), за характером позначуваного об'єкта – на номінацію елементів(предметів, ознак) і номінацію подій (ситуацій), за мовним рівнем номінативних засобів – на лексичну (разом з фразеологічною), словотвірну і синтаксичну [7, с. 385].